

Perger Gyula

MÁRIA-APOKRIFEK EGY KISALFÖLDI BÚCSÚS ELŐÉNEKES PONYVÁIN

A kapuvári „idős emberek elbeszélése szerint – Giczi György – szabómester volt és a mai Deák Ferenc utcában lakott. Sok imádságot, éneket és kegyhelytörténetet írt. Ezek közül sokat kis füzetekben kinyomtatott Budán, Bagó Mártonnál, később a kapuvári nyomdában, s árulta a vásárokon a ponyván. A buzgó férfiak ezeket a kis füzeteket könyvkötővel összekötötték egy vastag imakönyv alakba és így használták” – olvashatjuk Zsebedits József feljegyzésében.¹

Gitzy György, az általa írt vagy „javított” ponyvák tanúsága szerint, mint búcsújáró énekes, Szent Ferenc III. rendjének tagja, búcsújáró énekes tertiánus, kapuvári Gitzy György énekes, vagy éppen mint Kapuvári Gitzy György, a szenthelyek látogatója határozta meg önmagát.

„A kapuvári templomban mindig volt előimádkozó. Ezek feladata volt, hogy az első harangszó után megkezdték és vezették a közös imádkozást és éneklést (pap nélkül), búcsújárásban vettek részt, sokszor nagyon messzi helyekre mentek el gyalog vagy szekérrrel. Legismertebbek voltak Osló, Boldogasszony, Kiscell, öreg Máriazell és a mátraverebélyi Szent Kút. Ez nem volt könnyű feladat, hiszen az egész utat ki kellett tölteni imával és énekkel. A kapuvári Nagytemplom keleti mellékhajójába belepítik a lourdes-i barlangot Máriával, mely több mint száz éve a kapuvári hívek, főleg az asszonyok kedvelt imádkozó helye. Itt mondják ma is közösen az egyes jelesnapok napján a lourdes-i ájtatosságot, melyet előimádkozó asszonyok vezetnek. Ezen kibővített templomnak lett országosan ismert előimádkozója Giczi György, akinek néhány szép éneke ma is felhangzik a templomban: **»Úr Jézus születését pásztorok jelentik, Betlehemnek őslakói álmatokból keljetek, Kössünk szép koszorút Szűz Máriának.**« ... [E füzetekből] a templomban a szertartásokon kívül imádkoztak, hiszen nem voltak egyháziul jóváhagyva. Bár több ilyen füzetre is rá volt vezetve: Átnézte Jáky Ferenc oslói plébános. A legismertebb a karácsonyi: **Úr Jézus születését pásztorok jelentik.** Ezt mindig a karácsony ünnepi, főleg az éjféle mise után énekeltek. Úgy harsogott, hogy majdnem szétrepedtek a templom falai, írják a feljegyzések. A házi karácsonyi köszöntőkben is használták, amikor a fiatal házaspárok, legények és lányok házról házra jártak kis zeneszerszámokkal. A Házaspártok Anyakönyvébe az 1855. évben történt a templomi esküvő bejegyzése. Giczi György, aki 26 éves, február

¹ Zsebedits é. n.

11-én kötött házasságot Varga Katalinnal, aki 18 éves. A Megholtak Anyakönyve pedig följegyzi az 1903-as évben 164-es sorszámmal: Giczi György meghalt 1903. augusztus 22-én, 78 éves korában. Állapota özvegy.²

A fenti idézetekből Gitzy György személyével kapcsolatban nemcsak nevének, hanem életrajzának bizonytalanságai is kirajzolódnak. Nevét Gitzi, Gitzy, Giczi és Giczzy változatban egyaránt használta, illetve a rávonatkozó dokumentumokban is feltűnik e formákban. Az is nyilvánvaló, hogy a kapuvári halottak és házassultak anyakönyvében szereplő bejegyzések pontatlanok, hiszen – figyelembe véve az egyházi anyakönyvek egykori számítási módját – aki 1903-ban 78 éves korában hunyt el, az 1825–26-ban született. Ha pedig 1855-ben 26 évesen házasodott, akkor születési dátuma 1828–29.

A tényleges születési időpont meghatározásához a halotti anyakönyv mellékesnek tartott bejegyzései adnak támpontot. „Giczi György, Varga Katalin özvegye, római katolikus (kapuvári lakos), 78 esztendősen „»elaggás« következtében hunyt el, 1903. augusztus 22-én. A halálát követő napon temette Molnár Géza káplán.”³ A minket érdeklő bejegyzés szerint Gitzi Bősárkányban született. A bősárkányi anyakönyv szerint 1827. április 14-én tartották keresztvíz alá a Georgius nevű fiút, „Gitzi Georgius Hajdonis Dualis [filius] et Szédeli Anna” gyermekét.

Az 1855. február 11-i házassági bejegyzés szerint a vőlegény „Gitzi Georgius sartor, Gitzi Georgius et Szédeli Annae filius”, a menyasszony pedig: „Varga Catharina, Varga Joannis et Elisabethae Élő filia” volt. Gitzi a kapuvári 456. számú, míg felesége a 429. számú házban élt a házasságkötést megelőzően. Az ekkor ténylegesen 28 esztendőes vőlegény tehát – a visszaemlékezőket igazolva – valóban szabómesterként dolgozott. A fiatal pár lakóhelye pedig a mai Deák Ferenc utcában volt.

76 évesen, 1903. augusztus 22-i halála után a kapuvári temetőben helyezték örök nyugalomra. „Sírja Soós jószágkormányzó kriptájához volt közel, de [a temető későbbi átrendezése] folytán sírjának pontos helye már nem állapítható meg.”⁴

Bár Gitzy György – ponyvára került énekei révén – a 19. század második felének legismertebb és legjelentősebb kislalföldi „szentembere” volt, életrajzának felderítése, megírása, ma már szinte lehetetlen. Nem hagyott hátra önéletrajzt, mint kortársa, a jászladányi Orosz István. Igaz, már az ő életrajzát sajtó alá rendező Bálint Sándor is számontartotta Gitzit: „[Orosz István] Néhány hozzá hasonló, de szerényebb hatású szentember társával: Varga Lajossal (Jászárokszállás), Szécsi Ignáccal (Kömlő), Körtély Istvánnal (Jászkisér), Giczi Györggyel (Kapuvár), Kenderesi Danyi Péter Pállal (Szöllősgyőrök) és másokkal, akik szintén folytatnak versírói gyakorlatot: a középkori énekmondó-, énekszerző-hagyományokat tartja

2 Zsebedits é. n.

3 A kapuvári Plébánia anyakönyvei, VIII. kötet. Halottak anyakönyve 1897–1922. 1903/164. szám.

4 Hetény 2006. 71–80. (72.)

fönn a XIX. század merőben más irodalmi millieujében. Az *orális*, élőszavas irodalmi gyakorlatnak ők az utolsó nagyhatású képviselői”⁵

A főntebb fölsorolt énekszerző szentemberek egyikéről-másikáról a néphagyomány révén többet is tudunk. „Sajnos, a papság és értelmiség érthetetlen elzárkózása, sőt lekicsinylése folytán a stilizáló népemlékezet adatszerű kiegészítése legjobb törekvéseink ellenére sem sikerült”⁶ – jegyezte meg Bálint Sándor.⁷

Gitzy György személyének és munkásságának tekintetében sajnos napjainkig érvényes Bálint Sándor megállapítása. Csatkai Endre ugyan 1943-ban felhívta a figyelmet a Kisalföldön föllelhető vallásos ponyvák értékeire, köztük Gitzy két nyomtatványára is, gyűjtési felhívása azonban visszhangtalan maradt.⁸ Gitzyről is csak annyit sikerült megtudnia, hogy „előimádkozó volt, egyébként kegyeszerék árusításával tartotta fenn igénytelen életét. Teljesen a vallásnak szentelte magát, nem is nősült meg. Idősebb emberek emlékezetében ma is, mint versíró él és jámborsága közismert volt”⁹ Hetény János 1951–1952. évi Karancs-hegyi terepkutatása során találkozott még használatban lévő Gitzy-ponyvával¹⁰, s 1957-es laureatusi dolgozatában¹¹ is erősen támaszkodott Gitzy ponyván terjedő munkáira – amelyeket még 1947-ben gyűjtött Fertőendrédén –, 2006-ban már azt írta, hogy „Gitzy György énekei közül – sajnos – ma már csak néhányat ismernek. [...] Hogy Gitzy Györgynek mennyi kinyomtatott éneke volt – valljuk be – ezt ma már nem tudjuk. A magam kis gyűjteményének 11 darabjából tájékozódok, de egészen biztos, hogy »termése« ennek többszöröse volt!”¹² Ezért azt kérte olvasóitól, „hogy akinek Gitzy György szerzőtől lapja, füzetkéje van, szíveskedjék azt számomra (legalább lemásolásra) megküldeni. Talán még nem késő!”¹³ Felhívása ellenére ugyanakkor a 2011-ben kiadott monográfiájában is csak 19 Gitzy-féle ponyvanyomtatványt elemezhetett.

Bár Gitzy Györgytől ismerünk verses históriákat, csodatörténeteket is, szerzeményei egyértelműen vallási indításúak. Versei Szűz Mária kultuszához kötődnek, s tematikájukból adódóan számos apokrif elemet közvetítettek olvasói felé. Megverselte Mária családját, gyermekkorát, de apokrif elemekkel bővítette a fájdalmas anya képét is.

Ezen versek közül – népszerűsége és „hatása” miatt is – kiemelkedik a több kiadást megélt kompozíció: *A szentséges szűz Máriának miképp jelentette meg Gábrriel*

5 Bálint 1941. 31.

6 Bálint 1941. 31.

7 Azóta a Bálint Sándor által felemlített szentemberek többségének életrajzát, műveik hatását is ismerjük (vö. Barna 1998).

8 Csatkai 1943. 4.

9 Csatkai 1943. 4.

10 Hetény 2000. 222–223.

11 Hetény 1957

12 Hetény 2006. 73.

13 Hetény 2006. 73.

arkangyal boldog kimúlását s mennybemenetelét címen közzétett versfolyama. A szöveg első ismert kiadása 1889-ből, a budapesti Bartalits nyomdában készült. A füzet nagy anyagi sikert jelenthetett a kiadónak, hiszen – bár különböző terjedelemben és címekkel – 1892-ben, 1900-ban, majd „az egyház jóváhagyásával” évszám nélkül is kinyomtatta. A ponyvára került legnagyobb terjedelmű 55 versszakos változat mellett Hetény János egy 107 versszakosat is ismert.¹⁴ A szövegek három egysége Mária halálát, mennybe vitelét és égi megkoronázását verseli meg. (1. a–b. kép)

A Gitzy által megverselt „esemény sor” a magyarság számára kiemelkedően fontos – augusztus 15-én megült – Mária mennybe vétele, vagyis legősibb Mária-ünnepünkhöz¹⁵, Nagyboldogasszony napjához kötődik. Mivel az ünnep „alapja” nem szerepel a szinoptikus evangéliumokban, annak *de jure* apokrif tartalmát¹⁶ már a korai kereszténység teológusai is mint hagyományos igazságot tanították. A Mária megdicsőülésével foglalkozó legrégebbi irat, a IV. század végén keletkezett *Transitus Mariae* – sok legendás részlete mellett – a hagyományra utal. Az igazi tanúk: Modestus (+634) jeruzsálemi püspök, Andreasz (+740) krétai püspök, Germanosz (+733) konstantinápolyi pátriárka és Damaszkuszi Szent János (+749) beszámolója alapján a X. századtól a mennybe vételt már mint hagyományos igazságot tanította az egyház. „A Boldogságos Szűz Máriának halál utáni romlatlan testéről” – mint teológiai tételről, III. Sándor pápa már 1169-ben, az Ikoniumban székelő szultánnak írt levelében értekezett.¹⁷

A tétel hivatalos kihirdetése ugyan az 1869–70-es I. vatikáni zsinaton felmerült, de csak XII. Pius 1950. november 1-i *Munificentissimus Deus* című apostoli rendelkezésében tette dogmává. A *Mária mennybevétele* meghatározásában azt olvashatjuk, „*hogy a Szeplőtelen Istenanya, mindenkor Szűz Mária földi életpályája befejezése után testével és lelkével együtt fölvetetett a mennyei dicsőségbe*”.¹⁸ E tételt a II. vatikáni zsinat is megerősítette.¹⁹

Gitzy György (és társai) ponyvára kerülő verseinek idejében tehát Mária halálának, mennybe vitelének és megkoronázásának *története* látszólag a korai kereszténységig visszavezethető, de egyértelműen a katolikus megújulás korában megerősödő és kiteljesedő hagyományból táplálkozhatott.

14 Hetény 2011. 464–476.

15 Juhász 1948. 120.

16 Vanyó (szerk.): 1980. 347–350. *Mária mennybevétele*.

17 „[Mária] kétségkívül szégyen nélkül fogant, fájdalom nélkül szült, és innen romlás nélkül költözött el, az angyal szava, sőt inkább Istennek az angyal által mondott szava szerint, hogy bebizonyosodjék, ő kegyelemmel teljes, nem pedig csak félig-meddig teljes, és hogy az Isten, az ő Fia híven beteljesítse az ősi parancsot, mire hajdan tanított, tudniillik hogy az atyát és anyát túlradó tisztelettel kell illetni, és nehogy Krisztus szűzi teste, amelyet a szűz anya testéből vett fel, az övétől teljesen különbözzék.” Denzinger 2004. 253. 748. tétel.

18 Denzinger 2004. 771–772. 3093. tétel.

19 Denzinger 2004. 850–851. 4175. tétel.

Az Istenszülő elszenderedése, mennybe vételének története a keleti egyházban az ikonokon is továbbélő tradíció²⁰, ugyanakkor a nyugati kereszténység – az egyházatyákra támaszkodva – csak Mauritius császár (582–602) rendelete nyomán ünnepli a keleti szokásnak megfelelően augusztus 15-én az Assumptio Beatae Mariae Virginist.²¹

Az Assumptio korai hazai ünneplésének emlékét őrzi a Szelepchényi-, a Hahóti-, a Pray-, illetve a Németújváry-kódex, s az ünnep nyolcadáról kéttucatnyi késő középkori liturgikus könyvben is olvashatunk.²²

Az első – a mennybe vételt is *elbeszélő* – hazai forrás Temesvári Pelbártnak az 1480-as években írt, s először 1498-ban megjelent *Stellarium corone benedictae Mariae Virginis* című műve, amelyet annak még huszonegy kiadása követett. A Mária-ünnepekre írt prédikációk gyűjteményében olvasható, Nagyboldogasszony-napi sermo Mária haláláról és mennybemeneteléről szóló apokrif történetének forrásaiként Damaszkuszi Szent János homíliáit, Germanus konstantinápolyi érseket, illetve Dionüsziosz Aeropagitát nevezi meg.²³ Pelbárt történetét átvette tanítványa, Laskai Osvát is, de a Transitus közös gyökeréből táplálkozó elemek olvashatók a Cornides- (1514–1531), a Teleki- (1525–1531), az Érdy- (1525), a Kazinczy- (1526–1527), a Tihanyi (1526–1527) és a Horváth-kódexben is. (2. kép)

Pelbártot követte Esterházy nádor házi szónoka, a ferences Kopcsányi Márton is. Az 1631-ben Bécsben (majd 1772-ben Egerben) megjelent *A' boldog szűz Mária élete* című munkájában, a Nagyboldogasszony napjára írt második prédikációjának bevezetőjében megállapítja, hogy „*ha e' mái ünneprül, Boldog Aszszonynak Menybe vitele napjárúl, és az ünnepre szolgáló Evangéliomrúl gondolkodúnk; úgy tettzenék, mint ha az Evangéliom nem vólna alkalmas az ünnephez; mert nem emlékezik a' Boldogságos Szűzrül...*”²⁴ ezért „*az atyák vélekedése*” szerint írja le Má-

20 Ivancsó 2000.

21 Badalik 1991. 187.

22 Bedecs 2001. 29.

23 Temesvári ugyanakkor megemlékezik egy, Szűz Mária mennybe vételéről szóló, a nép ajkán keletkezett műről is.

24 Kopcsányi 1772. 222. A Nagyboldogasszony napjára rendelt evangélium ekkor már hagyományosan Lukács (Márta és Mária) 10. 38. volt. Hivatalosan is ez szerepel a *Budán, A' Királyi Universitásnak Betűivel 1799.-ben megjelentett Evangéliumok mellyeket esztendő által olvastat az Anyaszentegyház a' Római Kalendárium rende szerént való Vasárnapokon innepeken, és némelly kiváltképpen való ájtatossággal üllendő napokon Magyar Országban, és Erdélyben* 103. oldalán:

„Nagy Bóld. Aszszony Napj. Evangéliom Sz. Lukátsnak 10. Részében. 38. v.

Az időben: Béméne Jésus egy kastélyba, és egy Márta nevű aszszony állat béfogadá ötet az ő házába, és ennek egy Mária nevű öttse vala, ki az Úrnak lábainál ülben halgattya vala-is az ő igéjét. Márta pedig szorgalmatoskodik vala a' gyakor szolgálatban: ki megállá, és monda: Uram! nem gondolsz-é vele, hogy öttsem egyedül hagyott engemet szolgálni? mondgyad azért néki, hogy segétsen engem. És felelvén, monda néki az Úr: Márta, Márta, szorgalmatos vagy, és sokakban törődöl. De egy a' szükséges, Mária legjobb részt választott, melly elem vétetek tőle.”

ria halálát és mennybemenetelét. Damascenusra, Niceforusra, Niceph. Simeon, illetve Dionysre hivatkozva írja, hogy „[Mária] élt pedig... az ő Fiának Menybe menetele után tizen öt esztendeig.” „Jerusalembe kellett néki meghalni, mert az ő Fia-is ott hólt meg. Azt írja Niceforus, hogy halálának előtte egynehány nappal meg jelent néki Gábrriel Angyal, hogy a' ki az előtt követségbe küldetett vala hozzá, most-is lenne követe az ő el költözésének, azért egy palma fa ágat hozza néki, mely jele vala a' halál, és bűn ellen való győzedelmének. Minek előtte pedig meg halna, azt írja Sz. Damascenus, és Niceforus, hogy az Apostolok, kik a' világ szerte prédikálnak vala, nagy hamarsággal az Isten parantsolattyára ott termettek, kik között jelen volt Sz. Dienes, a' Szent Pál tanítványa, és Thiomótheus Püspök. Akkor B. Aszszony az ő Rokonságát oda hivatván, ruháit az özvegyeknek rendelé; és midőn Sz. Fiával kívánkoznék lenni, meg jelenék néki, úgy mond Szent Damascenus, Angyali sereggel, és előtte álván nagy örömmel bé tölté. Végre az ő ártatlan lelkét minden fájdalom nélkül nagy vígan ki adá: mondván: Fiam a' te keszedben ajánlom lelkemet”. Kopcsányi írásának leghosszabb része – nem véletlenül – a Szent Szűz testének „rothadatlanságáról” hoz érveket, amelyeket a bevezető versben mintegy összefoglal:

„Mint a' fájdalomban szüléstül,
És méhben sokszor fogadástül,
Ki véteték a' Szűz Mária:
(Mert ezt akarta az ő Fia)
Úgy testének rothadásátül,
Meg szabadúlt e' gyalázattül.
Porba nem tért, meg nem rothadott,
Ki a'Kristusnak testet adott.
Kristus teste, Mária teste,
Tehát nem lett férgek edénnye:
Fel kelt Kristus nyugodalmára,
(Ezt hirdette Dávid zsoltára)
Meg szentelésének szekrénye
Fel kelt Máriának-is teste.”

A XVII. század végétől 4 kiadásban (1705, 1707, 1742, 1771)²⁵ megjelent rendkívül népszerű – és a XX. századig használt – könyvben, Illyés András erdélyi püspök Tüköreiben, a Nagyboldogasszony napjáról megemlékező fejezetben „Szent Damaszténus János, és több Autorok írásiból” megtudhatjuk, hogy „a' Keresztény Anya-szent-egyház a' Ditsőséges Szűz Máriának három innepét ülli, Bóldog Aszszony Mennybe-vitele **titulusa**-alatt. Egygyik az ő bóldogságos halála, midőn az ő Szentséges Lelke el-vált a' testétől. Második az ő ditsőséges fel-tamadása, midőn

25 A 17. századi kiadásai: latin nyelven 1694-ben Bécsben, 1682-ben magyarul Nagyszombatban.

kevés idő-múlva az ő lelke újjabban a' testéhez kaptasztaték, és nagy ditsőséggel fel-viteték Menny-országba. Harmadik az ő nagy méltósága, midőn az Angyaloknak, és Mennyeeknek Királynéjává meg-koronáztaték, és mindeneknek Aszszonyává téteték". Illyés arra is felhívta a figyelmet, „hogy a' Szent Evangyelisták emlékezetet nem tésznek e' három dologról: hasonló-képpen el-halgatták az ő fogantatását, és születését...”, mivel szerinte „nem vólt szükség, hogy ezek a dolgok mind meg-iratassanak a' Szentséges Szűzről e' végre; mert néki nem kellett bizonyoságot tenni a' Kristus Jésusról, mivel az ő fia vólt; és az Anyák-felől mindenkor gyanakodni szoktak, mikor a' magok fiokat ditsérik: mivel-hogy a' szeretet, mellytől azokhoz viseltetnek, által-lépteti vélek a' tzélt”. Az ünnep tartalmának igazolásaként azt is elmondja, hogy „a' Kristus Jésus hatalmat hagyott az Anya-szent-egyháznak, hogy alkalmas időben kihirdetne, és meg-magyarázna sok igaz, és bizonyos dolgokat; a' mint a' Ditsőséges Szűz Máriának halottaiból-való fel-támadását, és testestől, lelkestől az Angyalok-által Mennyekebe-való fel-menését: melly dolog egy ideig vélekedés vólt, a' mint Szent Jerónimus mondgya, most pedig igaz hittel vallyuk; mert az Anya-szent-egyház trádítziók-által tartya, hogy a' Szűz Mária testestől fel-vitetett Mennyny-országba”.

Illyéstől szinte már kész mintát kaptak a XVIII. század népszerű szónokai, hiszen az erdélyi püspök részletesen ismertette Mária Krisztus halála utáni tevékenységét, a szent helyek látogatását, az apostolok összejövetelét, a Szűzanya halálát, temetését és mennybe vitelét. Írásában Damascenus Szent Jánosra hivatkozik. Illyés könyvének a népi vallásos tudásra való hatása kétségtelen. Az egyház aktuális rendelkezéseitől, a liturgikus reformoktól függetlenül olyan tudást közvetített, amely felülírta az ünnep egyetlen hivatalosnak tekinthető dogmáját, Mária mennybe vitelét. A XVIII. század talán legnagyobb hatású szónoka – a katolikus megújulás bajnoka –, Padányi Bíró Márton 1745-ben Kalocsán elmondott ünnepi prédikációjában bizonyosnak állította, hogy Mária, aki „már hatvan-három esztendő, meg-élemedett tellyes idejű, testi ereje megfogyatkozott, már a' halálnak hideg verítéke, hideg sanyarú tele környékezi; bágyatsága pedig, és erőtlensége miatt nem mehet, és a' mennyei dicsőségnek meleg Tartományába maga erejével nem repülhet...” szent fiának segítségére szorult. „Ugy is lött ajtatos keresztény lelkek; mert a' mint Szent Gergellyel Damascenus, Niceforus, Athanasius, Andreas Crentensis, Sophronius, és több Szent Atyák írják, midőn már ez az áldott Szűz Anya utolsó órájához, halálához közelített volna, az egész világra el-széllyesedett tizen-két Apostolok Isteni sugarlásbul meg-intetvén, minnyájan oda Jesusalem Várasába, a' hol a' Szűz Anya haldoklik vala, özve-gyülekeztek, ottan Isteni dicséreteken, és Szent éneklésekben foglalatoskodtak, a' Szűz Anyátul Szentséges kezének föl-emelésével áldást vettek, és így ez a' Szűz Anya nagy lelki gyönyörőségekkel bővelkedvén, szép csendessen, mint ha csak el-alunna, áldott Testébül ki-adta szent Lelkét. Az után, a' mint említett Necephorus szóll: **In vallem Josaphat cum beato onere contententes, & per viam mirifica carmina concinentes**, azon Szent Apostolok föl-

vévén ezt az áldott terhet, az ő Szent Testét, a' Jósafát völgyébe vitték, és midőn ugy vinnák a' Szent Testet, mentekben az úton, csudálatos sok szép éneklések, és Isteni dicséretetek között dicsérvén, és áldván az istent, nagy tisztelettel, és ajtatossággal a'sírba bé-tették, el-temették. Ez után mindgyárt harmad nap mulva, a' mint Didacus Nyssenus írja, az ő kedves hála-adó jó Fia, a' világ Meg-váltója, az Úr Jéhus Kristus a' Szent Patriárkák, Próféták, Apostolok, Mártirok, Confessorok, Szüzek: Serafimaok, Kerubimok, Királyi székek, Erők, Uraságok, Hatalmasságok, Fejedelemségek, Arkangyalok, Angyalok, és az egész mennyei dicsőült Lelkek temérdek sokaságával az égből, maga örökös székéből, nagy dicsőséggel, és mint egy villámló sebes repüléssel le-szállván, Isteni mindenhatósága, és ereje által bé-ment a' sírba, a' koporsóba, mellyben mint egy aluva nyugszik vala a' Szent Test, így szállítá-meg, és ébreszté-föl ötet: **Surge, prospera Amica mea, Columba mea, formosa mea, & veni, jam enim hymens transit.** Kelly-föl, siess én szeretöm, én galambom, én szépem, én édes Anyám kelly-föl, és jöj-el, mert már a' tél e-múlt. El-múlt e' világi sanyarú életnek szomorú hideg tele: el-múlt, vége vagyon; jöj-el azért a'Serafim Angyali buzgó szeretetnek tűzével lángadozó meleg Tartományba a' mennyei örök dicsőségbe. Jöj-el az öröktől fogva néked el-készítettett Királyné Aszszonyi székedbe, örökös székedbe. *Veni coronaberis, jöj-el, mert az Isteni nagy Anyaság méltóságának tizen-két csillagokkal ragyogó koronájával majd meg-koronáztatol.*²⁶ Lényegét tekintve ugyanezen elemek felhasználásával mondta el Padányi prédikációját „Nagy Boldog Aszszony napján Posonyban Szent Ferencz Szerzetes Fiai Templomában Ország Gyűlésének alkalmatosságával 1751-dik esztendőben” is.²⁷ E beszéd szerint: „Így osztán föl-vétettétvén, és föl az ég felé vitettétvén, és a' környül-álló udvarló, örömmel röpdőső dicsőült lelkek, és a' Szent Angyalok illetén dicsőséges föl-vételét, és föl vitelét nagy álméllkodással szemlélvén, az Isteni dicséreteteknek zengedezési között csudálkozva kiálták: **Que est illa, que assendit de deserto? delitiis affluens innixa super dilectum suum?**”²⁸

A Mária halálának történetét tárgyaló apokrif iratokat, illetve a legkorábbi kopt és latin *Transitusok* lehetséges hagyományozódását Nagy Ilona két tanulmányában is elemezte.²⁹ A kérdést a teológiai és a népi vallásosság összefüggésében Hetény János vizsgálta, nem utolsósorban a Karancs-hegyi búcsú és a Mária virrasztása szokásának eredetfelfedezése miatt.³⁰

26 Padányi 1761. 626–627. Nagy Boldog Aszszony napján 1745-dik esztendőben Kalocsán mondatott prédikáció.

27 Padányi 1761. 637–651. Nagy Boldog Aszszony napján Posonyban Szent Ferencz Szerzetes Fiai Templomában Ország Gyűlésének alkalmatosságával 1751-dik esztendőben mondatott prédikáció.

28 Padányi 1761. 644–645. Nagy Boldog Aszszony napján Posonyban Szent Ferencz Szerzetes Fiai Templomában Ország Gyűlésének alkalmatosságával 1751-dik esztendőben mondatott prédikáció.

29 Nagy 2001a. 337–371., Nagy 2001b. 107–141.

30 Hetény 2011.

A XVIII. század végére, a felvilágosult szónokok beszédeiből már eltűntek Mária halálának csodás eseményei,³¹ csak a teológiai szempontból fontos *translatio* magyarázata maradt meg. A ferences Klenák Nárcisz szerint nemcsak „*a' ditsüült szentek örvendeztek Máriának a menybe vitelén, hanem a' mint Szent Epifanius elmélikedik: Hihető úgy mond, hogy maga a' mindeneknek meg váltója-is, tellyes udvariasággal eleibe méne; hogy vég nélkül szeretett drága szülőjét, a' néki készítettett Thronusba bé helyheztesse*”.³² A pálos Egyed Joachim pedig megállapította, hogy „*[Mária] méltó vala, hogy a' közönséges fel-támadás előtt ő-is fel-vétessen, és a' ditsőséges testben szent Fiával éljen*”.³³

Ugyanakkor a XVIII–XIX. században Mária mennybe vitelének történetét már számos oltárképről is leolvashatták a hívők, sőt ezek némelyike kegyképpé magasztosult. A képek egy része nemcsak Mária mennyei megdicsőülését, megkoronázását, hanem Mária halálának apokrif elemeit is megjelenítette.³⁴ (3–4. kép) A történet ráadásul – legalábbis képi megjelenítésben már a XVII. századi hivatalos műekönyvekben is helyet kapott.

Gitzy György tehát úgy verselhetett meg Mária halálát és feltámadását, hogy a történetnek minden elemét hitelesítették azok a közkézen forgó könyvek, képek és metszetek, amelyek szerzői között jeles teológusok is voltak, illetve egyházi jóváhagyás mellett jelentek meg, vagy kerültek a templomok oltáira (5. kép). Így – sajátos módon – gyakorlatilag egy részben *kanonizált apokrifről* beszélhetünk.

Gitzy tényleges forrása – bár azt csak közbevetőleg, az 1892-es kiadású ponyván nevezi meg – a *Makula nélkül való tükör* volt. Verses kompozíciója éppen ezért lehetett a kiadó és közönsége számára is sikeres. Míg a Varga Lajos, Májer György, Danyi Péter Pál, Horváth Sziget Antal, Szécsi Ignác, Kun Géza, Török János és özvegy Nagy Gyuláné, valamint több anonim szerző³⁵ által megverselt mennybevétel a szerzők egyéni – sokszor nehézkes – alkotói karakterének vonásait is magukon viselték, Gitzy egy szinte mindenki számára ismert szöveget³⁶ szedett rímbe. Gitzy szövegének énekelhetősége, illetve a *Makula nélkül való tükör* adott fejezetével való szinte teljesnek mondható egyezése megkönnyítette a vers befogadását és – a néprajzi gyűjtések tanúsága szerint – annak memorizálását. A szövegegyezés mértékéről az alábbi függelékben párhuzamosan közölt szövegrészek tanúskodnak.

31 A korszak katolikus prédikációinak jellemzése: Lukácsi 2013.

32 Klenák 1805. 193–194.

33 Egyed 1794. 697–698.

34 Dávid 2008. 255–268., 269–297.

35 Ezek ponyvakiadásairól: Nagy 2001b: 128–129.

36 Frauhammer 2015. további irodalommal.

Függelék

Gitzy György	Makula nélkül való tükör
Egykor, midőn szűz Mária árvaságán búsulna Fölmegej olajfák hegyére, honnan mennybe ment fia, Imádkozik kívánsággal, szent szive elbágyada, Hogy ily soká szent fiától árvaságra van hagyva.	[Mária] Az Olaj fák hegyére midőn ment, az honnét Menyben ment Szent Fia, nagy kívánságra gerjede, és fel emelvén szeméit, kezeit, így ohajtozott: Oh én szerelmes Fiam! ez hely a' honnét Menybe mentél; miért nem viszel el oda engem.
Azonnal Gábriel angyal elejébe szállott Fényességgel, a kezébe tart egy olajfa ágat. Mondván: Üdvözlégy az Urnak édességes szent anyja, Őrüj, örvendj, mert szent fiad kéréseid meghallgatja.	Midőn így imádkoznék, nagy fényességben meg-jelenék néki Gábriel Arkangyal, kezében hozván Olaj-fa ágat, kinek levelei mint a' Csillagok ragyogtak vala, és nagy fő hajtással Mondá: Üdvöz -légy Mária! az én Uramnak áldott Sz. Anyja, az a' ki az ő népének áldást hozott, néked is áldását izeni.
Mondá azért szűz Mária: Édes őrző angyalom! Mit jelent e szép köszöntés, a mit mondtál nem tudom. Te szent fiad hozzád küldött, hogy néked megjelentsem, Mert közél van az az idő, hogy magához fölvigyen.	Mondá a' Szűz Mária: Oh Angyal! mit jegyez e' kegyes köszönet: Felele az Angyal: Az te szerelmes Sz. Fiad hozzád küldött, hogy meg jelencsem néked, hogy közelget az üdő, hogy hozzája meny, és az öröktül fogva el-készítettett koronát el-vegyed; mert az egész Mennyei karok a' te oda jövedeledet kívánva várják.
Kérlek tehát alázattal, édes őrző angyalom, Mondd meg nékem, mely nap léssen az én boldog halálom? És szent fiamnak jelentsd meg utolsó kívánságom: Három dolgot kérnék tőle, hogyha kedvét találok.	Mondá a' Szűz Mária: Örülök ez örvendetes híten. Azért alázatosan kérek, mond-meg napját. Mondá az Angyal: harmad nap múlva elvégezed életedet, és egyenesen Menybe vittetel. [...] Az után mondá az Angyalnak: ha kedvet találtam Sz. fiamnál, három dolgot akarnék tőle kérni;
Első, hogy én halálomra szent fiam jöjjön hozzám Második, az apostolok legyenek a házamnál, Harmadik, a gonosz lelket ne lássam az ágyamnál, Hogy boldogul kimulhassak, lelkemet vegye hozzá.	Első: hogy halálom óráján jöjjön hozzám. Másik: hogy az Apostolok halálomon legyenek jelen, és tisztességesen temessék-el testemet. Harmadik: hogy halálomkor a' gonosz lelket ne lássam.

Gitz György	Makula nélkül való tükör
Mondá angyal: Óh szűz anyám, meglészen kívánságod, Mert szent fiad hozzád eljön és a szent apostolok, A gonosztól nem kell félned, hatalmad alatt vannak, Mert a te szent lábaiddal a fejét megtipor-tad.	Mondá az Angyal: meg lesz kívánságod; mert Sz. Fiad maga el-jön hozzád, az Apostolok-is jelen lesznek, a' gonosz lélektől nem kell félned; mert minnyájan hatalmad alatt vannak.
Azután kezébe adá azon olajfaágot, Mondá: vedd el szűz Mária e paradicsomágot, Ezt vigyék koporsód előtt, ez legyen bizonyosságod Ugy semmiféle ellenség néked szt szűz nem árthat.	Az után kezében adá az Olaj-fa ágot, és mondá: Vedd-el e' paradicsomi ágot, a' te ellenségiden vett győzedelmednek jelét, és koporsód előtt vitessed, és semmi gonosz oda nem mehet. Ugy semmiféle ellenség néked szent Szűz nem árthat.
Ezt mondván, mély főhajtással az angyal eltávozott, Szűz Mária földre borult, örömmel hálát adott: Áldott légy, szerelmes fiam, ki szavamra hallgatott! És a földet megcsókolta, a hol az angyal állott,	
Azután a szűz Mária szépen haza ballagott, A szolgálójának mondván, szedjen le sok virágot, Szobáját fölékesíté, meggyújtott sok gyertyákat, Előrakja halálára elkészített ruhákat.	Házához vissza térvén az édes Szűz Mária, mindgyárt az házat csinisítani hagyá; az ágyát mint leg jobban lehetett fel ékesítette, és parancsolt sok gyertyákat gyújtani,
Azonban a szűz Mária öröm közt elbágyada, Ugy feküdt le az ágyába, ki még beteg nem vala, Elhivatá rokonait, kik csudálkoztak rajta, Szobájának elterjedett mennyei jó illatja.	és el hivata barátit, kik csudálkoztak az ékesgetésen.

Gitz György	Makula nélkül való tükör
<p>Óh Szűz! kérünk, mi az oka ezen ékesítésnek, Sirva kérünk, mi az oka a te betegségednek? Mivel az ágyban feküdni még nem látunk tégedet, Óh szűz Anyánk, ha te itt hagysz, ki vigasztal bennünket?</p>	
<p>Óh, szerető atyafiak, vélem vigadozzatok, Szent fiam angyala által ma tudtomra adatott: Harmadnapra hogy itt hagyom ezen árnyékvilágot, Örüljete, mert szent fiam engem fölvisz magához.</p>	<p>Mondá nekik a' Szűz Mária: vigadgyatok velem szerető atyámfiak; mert Sz. Fiam Angyala által tudtomra adta én nékem, hogy harmad nap múlva el végezvén életemet hozzája megyek, és annak jelére a' Paradiesomból ezen Olaj-fa ágát nékem küldötte, kit koporsóm előtt kell vinni.</p>
<p>A rokonok sirva mondják: Óh szent Szűz, téged kérünk, Maradj még tovább is velünk, ne hagyj árvául bennünk, Ki lesz nekünk vigasztalónk, hogyha te elmész tőlünk, Mindnyájan a tanítványok is távol vannak tőlünk.</p>	<p>Ottan sírva monának az ő atyafiai: Oh Mária! örvendetes hír ugyan e' te néked; de mi nekünk szomorú; mert te valál a' mi óltalmunk, vigasztalónk minden ellenkezésekben: most pedig immár árvájúl maradunk; azért kérünk Sz. Szűz maradj még tovább nálunk.</p>
<p>A szent apostolok pedig éppen az időtájban Széjjel voltak tanítani e széles nagy világban, De az Isten erejéből mindnyájan egy órába A felhőkön megérkeztek szűz Mária házába.</p>	<p>Mivel pedig az Angyal meg ígérte vala, hogy az Apostolik mind jelen lesznek,</p>
<p>Legelőször is szent János a ház elébe szállott, Ki az nap a tengeren túl nagy messze prédikált, Hol szállt egy fényes felhő, melyen elragadtatott, Mindenek szeme láttára, a kinek prédikált</p>	<p>azt írják a' Sz. Atyák: hogy a' nap Sz. János Efesusban prédikált, és leszálván egy fényes felhő az ott valók jelen létében, őtet onnét el-vitte, és rövid idő alatt a' levegő Égben Jerusálembe hozta:</p>

Gitz György	Makula nélkül való tükör
<p>Nagyon csodálkozva lépett a házba be szent János, És azonnal sirva térdelt szűz Mária ágyához, Óh mit jelent, hogy az Isten, szent anyám, hozzád hozott? – Örömmel vártalak téged, szerelmes fiam János.</p>	<p>kin Sz. János csodálkozván, a' Szűz Mária házában bé ment. Látván őtet a' Szűz Mária igen meg-örüle, és mondá sirva: Szerelmes Fiam János! nagy örömmel fogadlak; mivel nagy kívánsággal vártalak. [...]</p>
<p>Mostan pedig azért kérlek, fiam János tégedet, Hogy pártfogásod alá végy, ha meghalok, engemet, Mert a zsidóktól hallottam, megégetik a testemet, Azért ez olajfaágot koporsóm előtt vigyed.</p>	<p>most azért kérlek azon szeretet által, kivel az én Sz. Fiam minket egyben kapcsolt, hogy testemet óltalmad alá vegyed; mert hallom, hogy a' 'Zidók ellenem azt végezték, és mondották: várjuk meg, hadd hallyon meg a' JEsus annya, vigyül el a' testét, és az egész nép előtt égessük-meg. Azért szerető Fiam légy azon, hogy holtom után e' gyalázat rajtam ne történjen.</p>
<p>Midőn a szent apostolok mindnyájan megérkeztek, Csodálkozva a ház előtt egymás szemébe néztek: Mily csodatitok lehet ez, vajjon mi ér bennünket, Hogy az Isten egyberendelt mostan valamennyünket.</p>	<p>Azon közben a' több Apostolik is-is a' Levegő égben vitetvén, csak hamar a' Szűz Mária háza eleibe letéteének. Látván pedig egy-mást mondgyák vala: Vallyon micsoda Isteni titok lehet ez? hogy így egyben gyűjtet bennünket.</p>
<p>János kimenvén a házból, ilyenkép szól hozzájok: Semmit se csodálkozzatok, szerető atyafiak, Mert szűz anyánk fiát kérte, rendeljen ide minket, Hogy még egyszer, holta előtt, megáldhasson bennünket.</p>	<p>Sz. János ki menvén hozzájok mondá: Ne csodálkozzatok Atyámfiak, hogy egyben gyűltünk; mivel a' mi Aszszonyunk Sz. Fiát kérte, hogy halálán legyünk jelen, és meg láthasson bennünket.</p>
<p>Bemenvén azért a házba mind a szent apostolok, Szent halálát közeledni látják szűz Máriának, Óh Mária, édes anyánk! – keserves sirást tettek – Ki lesz nekünk vigasztalónk, ha te itt hagysz bennünket?</p>	<p>Bé-menvén a' Szűz Máriához, és meg értvén közel lenni halálát, keserves sirást tesznek vala mondván: Oh Aszszonyunk Sz. Vigasztalónk! tehát el-hagysz-é immár benünket? mert ha téged láttunk, vagy rólad gondoltunk, úgy látszott mintha maga édes mesterünk velünk lett volna: most pedig el-menvén tőlünk árvaúl maradunk.</p>

Gitz György	Makula nélkül való tükör
<p>Mondá nékik: ne sirjatok, sőt inkább vigadjatok. Jó fiaim, harmadnapig még köztetek maradtok; Mennybe jutván szent fiamhoz, ott is anyátok leszek, Isten előtt esedezni meg nem szűnöm értetek.</p>	<p>Mondá a' Szűz Mária: Vigasztaltassatok meg szerető fiaim, mert még harmadnapig veletek leszek, és Sz. Fiamhoz jutván ott leszek hiv esedezőtök, és óltalmazótok.</p>
<p>Akkor szépen körülültek szűz Mária ágyánál, Három napot úgy töltöttek, imádkoztak házábanál, Míg jön érte Urunk Jézus, minden angyali karok, Fényességgel minden szentek, látják az apostolok.</p>	<p>Az után az Apostolok le ülének az ágya körül, és az ő édes szavait halgatták vala. [...]</p>
<p>Az angyalok körülfozták az ágyát jó illattal, Ékesítik szobácskáját, behintik virágokkal. Ágyához ment az Úr Jézus, kegyesen megcsókolván, Mondá: Köszöntelek tégedet, szerető édes anyám!</p>	<p>Ottan az Angyalok a' Szűz Mária ágyát mennyei ékességekkel ékesítették, és házikóját mennyei illatú virágokkal bé hintették. El-jöven az édes JESUS mindgyárt Sz. Anya ágyához ment; és kegyessen meg-csókolá őtet mondván Köszöntlek téged szerető Anyám, örülly vigadgy; mert el-jött az idő, hogy velem fel meny az örök dicsőségben.</p>
<p>Jelen volt Ádám és Éva, és a többi szent atyák, Kik nagy édesdeden mondják: Mi leányunk, jöjj hozzánk! De az ott levő rokonok és a szent apostolok Sirva mondják: Maradj velünk, szent anyánk, vigasztalónk!</p>	<p>Ott vólt jelen Ádám, és Éva, a' több Sz. Atyákkal, kik nagy édesdeden mondgyák vala: Jer el hozzánk mi szentséges leányunk, és részesülly a' nagy bódogságban, kit Sz. Fiad nekünk szerzett. Az Apostolok pedig sírva mondgyák vala: Maradgy meg velünk mi Sz. Anyánk, és Vigasztalónk, és ne hadgy árvájul minket;</p>
<p>Áldott légy, Uram Istenem, hogy tetszett hozzám jönni, És e nyomorult életből mennyországba fölvenni, De még egyre kérlek téged, óh szerető szent fiam, Vigasztald meg szolgálodat, kik szomorkodnak rajtam.</p>	<p>Felele a' Szűz Mária: Áldott légy Uram, Uram én Istenem, hogy tetszett néked hozzám jönni, és e' nyomorult életből Menyországban vinni. [...] Mondá az édes Szűz Mária: Szerető Sz. Fiam vigasztald-meg a' te fiadat, kik halálomért olly igen szomorkodnak, tedd kezemre kezedet, és adgy áldást reájok.</p>

Gitz György	Makula nélkül való tükör
Akkor fogá édes Jézus szent anyjának jobb kezét, Apostolok fejére azzal vetett keresztet, Amely által testi s lelki vigassággal beteltek, Akik akkor jelen voltak, mindnyájan térdre estek.	Azért az édes JÉsus fogá Sz. Anyja kezét és véle keresztet vete az Apostolokra; melly által testi, és lelki vigasztalással bé-tölti vala őket.
Akkor az angyali karok kezdének énekelni, Mondván: Jöjj föl Libánusból, jöjj föl, jöjj mi Királynénk, alleluja! ma megkoronáztattól, Te választattál minékünk teljes Szentháromságtól.	Az után az Angyali karok kezdének énekelni ilyen-képpen: Mindenestül szép vagy oh Mária! és makula nincsen te bened; [...] Jöj-el a' Libanusból, éls meg koronáztatól Alleluja.
Az Úr Jézus is meghívta, mondván: szerető anyám! Kelj fel hozzám, én jegyesem, galambom jöjj el hozzám, Mert szód édes, arczod ékes, szózatod zengjen hozzám. Néked készítettem helyet szentháromság trónusán.	Közelgetvén pedig az éjfély ilyen, vagy hasonló szókkal hívá Urunk JÉsus az ő Sz. Annját az örök bódogságban: Kelly-fel én Atyámfia, én Jegyessem kelly fel, és jöj el én galambom
Igy hívta meg az Úr Jézus, a legfölségesb Isten, Dicsőséggel lehajola szűz Mária szívében, Az isteni édességet beleöntötte bőven, A szentséges lelke éppen elmerült Istenében.	
Szeplőtelen szent testéből a szent lelke így vált el, Kit Isten kezébe vévén és tartja nagy kedvében, Az angyalok közt fölviszi nagy örömmel a mennyekbe, A Szentháromság trónusa elébe dicsőségben.	

Gitzy György	Makula nélkül való tükör
<p>Az apostoloknak pedig meghagyá, hogy szent testét Józsafát völgyébe vigyék, új koporsóba tegyék, Harmadnapig vigyázzanak, imádság közt őrizzék, Ottan várják a szent testén az ő eljöveteletét.</p>	

Szakirodalom

BADALIK Bertalan

1991 *Istennek Szent Anyja*. Szeged: Szent Gellért Kiadó.

BÁLINT Sándor

1941 *Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza*. Budapest: Franklin-Társulat.

BARNA Gábor (szerk.)

1998 *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei*. Szeged: Néprajzi Tan-
 szék. (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 1.)

BEDECS Péter

2001 *Mária mennybevétele teológiai, liturgikus és paraliturgikus szempontból*.
 Budapest: Új Ember. (Pasztorális Füzetek 1.)

CSATKAI Endre

1943 *Adalékok a vallásos néprajzhoz városunkban és megyénkben. Új Sopron-
 vármegye 1943 V. 12. 4.*

DÁVID Katalin

2008 *Egy asszony öltözete a Nap. Isten Anyja a tipológiában*. Budapest: Szent Ist-
 ván Társulat.

DENZINGER, Heinrich–HÜNERMANN, Peter (szerk.)

2004 *Hitvallások és az Egyház Tanítói Hivatalának megnyilatkozásai*. Budapest–
 Bánytereny: Szent István Társulat–Örökmécs Kiadó.

EGYED Joakim

1794 *A' keresztény tudományról oktató beszédek*. Vác: Gottlieb Antal. (5. rész)

FRAUHAMMER Krisztina

2015 *A Makula nélkül való Tükör magyarországi hatástörténete. Utószó*. In:
Makula nélkül való Tükör. Budapest: Pytheas Könyvmanufaktúra–MTA-
 SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 1–50.

HETÉNY János

- 1957 A Mária ünnepek magyar népi megülését teológiai vizsgálata. Laureátusi dolgozat a budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémián. Budapest. [Kézirat]
- 2000 *Nagyboldogasszony virrasztása. A Karancs-hegyi búcsú. Egy terepkutatás jegyzetei 1951-52.* Szeged: Néprajzi Tanszék. (Devotio Hungarorum 7.)
- 2006 „Igen szép új énekek”. In: Albán József (szerk.): *Hitvallás Kalendárium 2006.* Győr.
- 2011 *A magyarok Máriája. Mária-tiszteletünk teológiája és néprajza.* Budapest: Szent István Társulat.

IVANCSÓ István

- 2000 Az Istenszülő elszenderedése. *Ikon és liturgia*, 16. (Nyíregyháza)

JUHÁSZ Péter

- 1948 *A Boldogasszony tisztelete a magyar-római liturgiában.* Budapest: Római Katolikus Hittudományi Akadémia. [Doktori értekezés.]

KLENÁK Nárcisz

- 1805 *Keresztényi tekéltességre vezérlő ünnepnapi prédikációk mellyeket T. P. Narcissus Klenák ... a' hivek lelki gyarapulására közre botsátott. A' felsőségnek engedelmével.* Besztercze Bányán: Szephani János Betűivel.

KOPCSÁNYI Márton

- 1772 *A boldog Szűz Mária élete, magában foglalván a hét ünnepén tizenhárom prédikációt, az ő hét örömet és hét epeségét, az ő tizenkét csillagú koronáját, nevének és nevezetének és az olvasónak magyarázattját, az ő nagy méltóságát, e világon való foglalatosságát és az ő segítségül hívását a litániákkal.* Eger (Második kiadás.)

LUKÁCSI Zoltán

- 2013 *Szószer és világosság. A magyar katolikus prédikáció a felvilágosodás korában.* Győr: Egyházmegyei Levéltár.

NAGY Ilona

- 2001a Szűz Mária halála az apokrifekben és a folklórban. In: Pócs Éva (szerk.): *Lélek, halál, túlvilág. Tanulmányok a transzcendensről II.* Budapest: Balassi Kiadó, 337–371.
- 2001b *Apokrif evangéliumok, népkönyvek, folklór.* Budapest: L' Harmattan.

PADÁNYI Bíró Márton

- 1761 *Ünnep-napokon, Diaetáknak alkalmassága és egyéb jeles napokon mondott külömb-külobbféle sok Prédikációk.* Győr: Streibig Gergely.

VANYÓ László (szerk.)

- 1980 *Apokrifek. Ókeresztény Írók. II.* Budapest: Szent István Társulat.

ZSEBEDITS József

- é. n. A Kapu nevű mezőváros templomai, vallási élete és lelkipásztorai. (Online: www.hontar.hu/egyhaz/zseb1.htm – Utolsó hozzáférés: 2016. november 2.)

APOCRIFE MARIANE ÎN LITERATURA POPULARĂ A UNUI CONDUCĂTOR DE PELERINAJ DIN MICA CÂMPIE UNGARĂ

Studiul analizează literatura populară religioasă semnată de György Gitzy, un „om sfânt” din Mica Câmpie Ungară, care a fost activ în ultima treime a secolului al XIX-lea, respectiv influența acestora asupra adorării Mariei. Autorul constată că cele mai importante scrieri ale lui Gitzy sunt șirurile de versuri despre moartea Mariei. Descrierile și ideile din cadrul acestor versuri nu urmează învățăturile oficiale ale vremii, ci mai degrabă apocrifele, care s-au răspândit din nou cu ajutorul „cărților populare” din secolul al XVII-lea. Autorul subliniază faptul că aceste scrieri populare s-au răspândit pe întreg teritoriul Ungariei, și la cumpăna secolelor XIX–XX au influențat în asemenea măsură cultul laic al Mariei, încât practic a „reanonizat” aproape neobservat secvențele apocrife din viața Mariei.

MARIAN APOCRYPHA WITHIN THE PULP LITERATURE OF A PILGRIM LEADER FROM THE LITTLE HUNGARIAN PLAIN

The study analyzes the pulp literature of György Gitzy, a “saint” man from the Little Hungarian Plain, who was active in the last third of the 19th century, respectively the influence of these writings on the cult of Mary. The author states that the most important of his writings are the collection of verses on the death of the Virgin. These descriptions and thoughts were not following the official teachings of his era, but the reviving Apocrypha, transmitted by the 17th century “folk books”. The author underlines the fact that these writings were known all around Hungary at the turn of the 19th and 20th centuries, influencing the laic cult of Mary at such extent that it has been “re-canonizing” almost unobserved the apocryphal sequences from the life of Mary.